

Sınıf Öğretmenlerinin Dijital Okuryazarlık Durumlarının İncelenmesi¹

Cansu KALINKOL²

Hüseyin ANILAN³

Özet

Bu araştırma, sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık durumlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Karma desen kullanılarak yürütülen çalışmanın katılımcıları Erciş/Van'daki devlet okullarında görev yapan 306 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmanın nicel verileri kişisel bilgi formu ve “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” ile nitel verileri ise 10 sınıf öğretmeniyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Nicel veri analizi sonuçlarına göre, sınıf öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin “iyi” olduğu belirlenmiştir. Araştırmada görece genç öğretmenlerin yaşlı öğretmenlere; erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere ve düşük meslekî kıdeme sahip öğretmenlerin daha kıdemli öğretmenlere göre daha yüksek dijital okuryazarlık düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca ilçe merkezinde görev yapan öğretmenlerin köy/mezrada çalışan öğretmenlere göre daha yüksek dijital okuryazarlık düzeyine sahip olduğu, yine eğitim düzeyi yüksek olan öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyinin de yüksek olduğu saptanmıştır. Nitel verilerin analizi sonucunda ise katılımcı öğretmenlerin neredeyse tamamının dijital okuryazarlığı “Dijital Ortamlardaki bilgilere erişim, bu bilgilerin okunması, yazılması, anlaşılması, yorumlanması vb.” şeklinde tanımladığı belirlenmiştir. Sadece bir öğretmen dijital okuryazarlığı “Eğitim ile teknolojinin entegrasyonu” olarak tanımlamıştır. Yine katılımcı öğretmenlerin çoğu kendilerini tam bir dijital okuryazar olarak görmekte ve bunun nedeni olarak hem özel yaşantılarında hem de meslek yaşantılarında dijital ortamları sıklıkla kullanmalarını göstermektedirler. Hem nicel hem de nitel veriler bağlamında, öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyinin iyi olduğu söylenebilir. Ancak bu düzeyin daha da geliştirilmesi için öğretmen adaylarına dijital okuryazarlık becerilerini kazandıracak bir öğretim programının uygulanmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, kitap okuma etkinlikleri, etkileşimli kitap okuma, durum çalışması.

¹ Bu makale birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında yürüttüğü yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

² Müdür Yardımcısı, MEB Van/Muradiye Ünseli Gazi İlkokulu, cansukalinkol@hotmail.com, ORCID: 0009-0009-3147-5889

³ Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, hanilan@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7201-7467 Doi: 10.17932/IAU.EFD.2015.013/efd_v08i2005
Makale Geliş Tarihi: 13.08.2023 - Makale Kabul Tarihi: 30.09.2023

Investigation of Digital Literacy Status of Primary School Teacher

Abstract

This study aims to determine the digital literacy status of classroom teachers. The participants of the study, which was conducted using a mixed design, consisted of 306 classroom teachers working in public schools in Erciş/Van. Quantitative data were collected through personal information form and “Digital Literacy Scale” and qualitative data were collected through semi-structured interviews with 10 classroom teachers. According to the results of quantitative data analysis, it was determined that the digital literacy levels of classroom teachers were “good”. In the study, it was observed that relatively young teachers had higher digital literacy levels than older teachers, male teachers had higher digital literacy levels than female teachers, and teachers with lower professional seniority had higher digital literacy levels than more senior teachers. In addition, it was found that teachers working in the district center had higher digital literacy levels than teachers working in the village and that teachers with higher levels of education also had higher levels of digital literacy. As a result of the analysis of qualitative data, it was determined that almost all of the participant teachers defined digital literacy as “access to information in digital environments, reading, writing, understanding and interpreting this information, etc.”. Only one teacher defined digital literacy as “Integration of education and technology”. Again, most of the participant teachers see themselves as fully digitally literate and the reason for this is that they frequently use digital environments both in their private and professional lives. In the context of both quantitative and qualitative data, it can be said that the digital literacy level of teachers is good. However, in order to further improve this level, it is considered important to implement a curriculum that will provide pre-service teachers with digital literacy skills.

Keywords: *Education, literacy, digital literacy, classroom teachers, communication.*

1.GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz çağda teknolojik gelişmeler baş döndürücü bir şekilde gelişmekte ve bu gelişmeleri takip etmek zorunluluk haline dönüşmektedir. Bu nedenle bireylerin teknolojiye uyum sağlayabilmeleri ve onu etkin biçimde kullanabilmeleri önem arz etmektedir. Bu bağlamda bireylerin bunu gerçekleştirebilmeleri için dijital okuryazarlık düzeylerinin belirli bir seviyede olması gereklidir. Zira bilimsel ve teknolojik olarak yönlendirilen çağdaş toplumlarda, bilgi ve teknoloji okuryazarı olmanın insanların daha etkin yaşamalarına destek olduğu, bireylerin kendileri ve aileleri için uygun kararlar almalarına ve seçimler yapmalarına yardımcı olduğu görülmektedir (Ng, 2011, s. 26).

Bu kapsamda günümüzde insanlara sunulan çoğu hizmette dijital araçlardan faydalandığı gözlenmektedir. Bu bağlamda her yaş ve her meslek grubunda dijital okuryazarlığa ihtiyaç duyulduğu gibi öğretmenlerin de dijital okuryazarlık düzeylerinin belirli bir düzeyde olması gerekmektedir. Zira öğretmenler görevlerini yaparken birçok dijital araçtan faydalanmak durumunda oldukları gibi öğrencilerinin de dijital okuryazar olacak şekilde yetişmesi önemlidir. Dijital okuryazarlık kavramıyla açıklanabilecek bu durum, COVID-19 süreciyle eğitim ve öğretim uygulamaları kapsamında önem kazanmıştır. COVID-19 nedeniyle eğitim öğretimin uzun bir süre uzaktan yapılması da öğretmenleri yeni içeriklere ve ders anlatımına uygun materyalleri kullanmaya itmiştir. Bu süreçte öğretmenler ve öğrenciler belki de hiç olmadığı kadar dijital cihazlarla zaman geçirmişlerdir. Öğretmenler ve öğrenciler eğitim öğretim etkinliklerini çevrim içi ortamlarda dijital cihazlar yardımıyla gerçekleştirmişlerdir. Bu süreçte kullanılan içerik ve materyallerin çevrim içi ortamda dijital cihazları kullanarak etkili bir öğretim gerçekleştirmek oldukça önemli bir hale gelmiştir. Dijital ortamlarda bu materyallerin etkili kullanılabilmesi için öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin belirli bir seviyede olması çok önemlidir.

COVID-19 küresel salgını sürecinde öğretmenler, öğrencilerin derse aktif katılımını ve etkileşim düzeyini artırmayı sağlayan Web 2.0 araçlarını yeterince kullanamadıkları ve öğrencileriyle bilgi paylaşımı, ölçme değerlendirme ve güvenlik konularında problemler yaşadıkları görülmüştür. Bu kapsamda öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin ortaya konulması önemli bir problem olarak öne çıkmaktadır.

Dijital okuryazarlık, bireylerin yetişmesinde etkin görev alan öğretmenlerin için önemli bir yeterliliklerdir. Çağın gereksinimlerini yakalayamayan bir öğ-

retmenin bilgi ve iletişim teknolojileri konusunda yetersiz olması ve hatta öğrencilerinin bile gerisinde olması ihtimali ciddi bir tehdittir. Oysa öğretmenlerin bu konuda okuryazarlık durumlarının yeterli seviyede olması gerekmektedir. Öte yandan günümüzde hemen hemen her derste dijital araçlardan birçok alanda faydalandığı ve derslerde de etkin biçimde kullanıldığı gözlenmektedir. Bu araçların kullanılması açısından öğretmenlerin dijital okuryazarlık seviyelerinin belirli düzeyde olması gereklidir. Bu nedenle öğretmenlerin dijital okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi önemli bir araştırma konusu olarak görülmüştür. Bu konuda yapılan araştırmalarla öğretmenlerin dijital okuryazarlık durumları ortaya konularak eksik taraflarının tamamlanmasına yönelik önlemler alınması mümkün olabilir. Bu açıdan bu çalışmada öğretmenlerin dijital okuryazarlık durumlarının incelenmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Yapılan alanyazın taramasında sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık durumlarını konu alan bir araştırmaya rastlanmamış olması da çalışmayı önemli kılmaktadır. Bu nedenle bu araştırma ile sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık durumlarının ortaya konulmasının alanyazına önemli bir katkısının olacağı düşünülmektedir. Araştırma soruları aşağıdakilerdir:

Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık becerileri nelerdir?

Sınıf öğretmenlerinin dijital cihazlara erişim durumu nedir ve ne tür cihazlar kullanılmaktadır?

Sınıf öğretmenlerinin dijital kaynakları eğitim süreçlerine ne kadar entegre etme eğilimleri vardır?

Sınıf öğretmenleri, dijital okuryazarlıkla ilgili herhangi bir eğitim almışlar mıdır? Eğitim almışlarsa, bu eğitimler nasıl bir etki yapmıştır?

Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık becerileri ile demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, deneyim, gelir düzeyi vb.) arasında bir ilişki var mıdır?

Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık becerileri, öğrenci başarılarına nasıl etki edebilir?

Bu araştırma soruları, sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık durumlarını anlamak ve bu konuda iyileştirmeler yapılmasına yönelik temel soruları içermektedir. Araştırma, eğitim sistemine dijital okuryazarlık konusunda daha fazla bilgi ve perspektif sağlamak amacıyla bu sorulara yanıtlar arayabilir.

Literatür Taraması

Ajjan ve Harsthone (2008), tarafından yapılan çalışmada Web 2.0 araçlarının ders içinde kullanılmasının faydaları ve benimsenmesi ile ilgili öğretim üyelerinin görüşleri araştırılmıştır. Veri toplama aracı olarak likert tipi ölçek kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda wiki, blog, podcast ve sosyal ağların öğrencilerin motivasyonunu ve memnuniyeti artırdığı, öğrenme sürecinde etkileşimi sağladığı, öğrenmeyi pozitif yönde etkilediği, öğrencilerin yazma becerilerinin gelişmesine katkıda bulunduğu ve derslerde kullanılmasının kolay olduğu ortaya konulmuştur.

Kingsley (2010), “K-12 okullarında teknoloji aracılığıyla eleştirel okuryazarlık: 21.yüzyıl öğretmen eğitiminin etkileri” ile ilgili bir çalışma yapılmıştır. Çalışmanın amacı öğretmenlerin eğitim öğretim ortamlarında teknoloji kullanımının tutum, inanç ve deneyimleri ile teknoloji okuryazarlığı arasındaki ilişkilerini incelemektir. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin okulların kültürüne uyacak eleştirel yaklaşımların nasıl uygulanacağıyla ilgili bir rehber ihtiyacı duymaktadırlar. Ders içeriklerine teknolojiyi bağdaştırmanın hem öğretmenin öğrenmesine hem de öğrencilerin öğrenimine katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Öğretmenlerin derslerinde medya bilinci oluşturmaları için bazı sorular sormaları gerektiği, eleştirel düşünme becerisi açısından kazançları olacağı vurgulanmıştır.

Doyle-Jones (2015), ilköğretim okulu öğretmenlerinin dijital okuryazarlık uygulamalarını kullanırken karşılaştıkları zorlukları incelemiştir. Çalışma sonucunda öğretmenlerin derslerinde eleştirel düşünme yeteneği kazandırmak amacıyla daha çok web 2.0 araçlarından yararlandıkları görülmüştür. Öğretmenlerin dijital teknolojileri kullanma konusunda zorlukları göze aldıkları, iş birliği içerisinde öğrenmeye açık olan ve yaşam boyu öğrenmeyi benimseyen bireyler olduğu tespit edilmiştir.

Altınar (2019), İngilizce öğretmeni adaylarının dijital okuryazarlıklarını incelemiştir. Katılımcılar İngiliz Dili Eğitimi (İDE) bölümünde okuyan 24 İngilizce öğretmeni adayından oluşmaktadır. Katılımcılar 14 hafta dijital okuryazarlık eğitimi almışlardır. Verilen eğitim sonucunda öğretmenlerin dijital okuryazarlıklarının geliştiği tespit edilmiştir. Ayrıca, elde edilen verilerle öğretmen adaylarının eğitimden sonra dil öğretiminde teknoloji entegrasyonuna yönelik dijital, algısal, bilişsel ve tutum olarak değişiklik olduğu belirlenmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın bu kısmında araştırma deseni, evren ve örneklem, nitel ve nicel veri araçları ve araştırma bulguları yer almaktadır.

Araştırma Deseni

Bu çalışmada araştırma deseni olarak karma desen tercih edilmiştir. Tas-hakkori ve Creswell (2007), karma araştırma yöntemini, “araştırmacının verileri toplayıp analiz ettiği, bulguları bütünleştirdiği ve hem nicel hem de nitel yaklaşımları veya yöntemleri tek bir çalışmada kullanarak çıkarımlar yaptığı araştırma” olarak tanımlamaktadır.

Karma yöntemin dört ana araştırma deseni bulunmaktadır. Bunlar, çeşit-leme deseni, gömülü desen, ardışık açıklayıcı desen ve ardışık keşfedici desendir. Bu çalışmada karma yöntem desenlerinden ardışık açıklayıcı desen kullanılmıştır. Ardışık açıklayıcı desende önce nicel daha sonra nitel araştırma yaklaşımı aşamalı ve ardışık olarak kullanılmaktadır. Ardışık açıklayıcı desen, nicel araştırma yöntemi ile toplanan veriler ile beklenmeyen sonuçlara ulaşıldığında kullanılmakta ve nitel veriler, nicel veriler sonucunda ortaya çıkan beklenmedik verilerin daha ayrıntılı olarak ince-lenmesi amaçlanmaktadır. Ardışık açıklayıcı desende birinci aşamada ni-cel veriler toplanır, bulgular analiz edilir ve analiz edilen bulgular kulla-nılarak, ikinci aşamada nitel veriler toplanır. Nicel bulgular araştırmanın nitel boyutuna dâhil olan katılımcıların çeşidini belirler. Nitel aşamalarda yapılan görüşme ve gözlemlerle nicel boyutta verilen yanıtların açıklan-masına yardımcı olmak amaçlanmaktadır (Creswell ve Plano Clark, 2011).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Van ilinin Erciş ilçesindeki devlet okullarında gö-revli sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Erciş İlçe Milli Müdürlüğünden alınan bilgilere göre Erciş/Van'daki devlet okullarında görev yapan toplam 732 sınıf öğretmeni vardır. Zaman ve maliyet açısından tüm evrene ulaş-mak mümkün olmadığından örnekleme alma yoluna gidilmiştir. Bu kap-samda araştırmanın nicel analizi için basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle 306 sınıf öğretmenine ulaşılmıştır. Nicel analiz sonucunda elde edilen bul-guların daha iyi anlaşılması ve yorumlanması amacıyla 10 sınıf öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Örneklemin seçiminde basit seçkisiz yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın nicel bölümünde yer alan katılımcılara ait demografik özellikler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

Değişken		F	%
Cinsiyet	Kadın	209	68,3
	Erkek	97	31,7
Yaş	21-30 yaş	104	34
	31-39 yaş	89	29,1
	40-49 yaş	60	19,6
	50 yaş ve üzeri	53	17,3
Medeni durum	Evli	200	65,4
	Bekâr	106	34,6
Çocuk sahibi olma durumu	Çocuğum yok	127	41,5
	Sadece 1 tane	75	24,5
	Birden fazla	104	34
Gelir durumu *	6000 TL ve altı	134	43,8
	6000-10000 TL	123	40,2
	10000 TL üzeri	49	16
Meslekî deneyim	0-5 yıl	96	31,4
	6-10 yıl	51	16,6
	11-15 yıl	41	13,4
	16-20 yıl	29	29
	21-25 yıl	43	14,1
	26 yıl ve üzeri	46	15
Okuttukları sınıf düzeyi	1. sınıf	87	28,4
	2. sınıf	47	15,4
	3. sınıf	68	22,2
	4. sınıf	66	21,6
	Birleştirilmiş sınıf	38	12,4
Eğitim düzeyi	Ön lisans	20	6,5
	Lisans	247	80,7
	Yüksek Lisans	36	11,8
	Doktora	3	1

Sahip oldukları teknolojik cihaz	Akıllı telefon	306	100
	Dizüstü bilgisayar	267	87,3
	Masaüstü bilgisayar	32	10,5
	Tablet	129	42,2
	Yazıcı	9	2,9
	Akıllı TV	7	2,3
	E-Kitap okuyucusu	3	1
Görev yeri Mezun oldukları fakülte	İlçe merkezi	232	75,8
	Köy/mezra	74	24,2
	Eğitim fakültesi	256	83,7
Dijital okuryazarlıkla ilgili eğitim alma durumu	Evet	61	19,9
	Hayır	245	80,1

Tablo 1’de de görüldüğü gibi araştırmanın katılımcıları çeşitli demografik özelliklere sahiptir ve dijital okuryazarlık eğitimi alma oranı düşüktür. Araştırma, özellikle dijital okuryazarlık konusunda eğitim ihtiyacının değerlendirilmesi ve bu alandaki farkındalığın artırılması için önemli veriler sunmaktadır.

Nicel Veri Toplama Araçları

Araştırmanın nicel boyutunda veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen ve katılımcıların kişisel özelliklerini belirleyen kişisel bilgi formu, Ng (2012) tarafından geliştirilen ve Üstündağ vd. (2017), tarafından Türkçeye uyarlanan “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” kullanılmıştır. Kullanılan veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sınıf öğretmenlerinin meslekî ve demografik özelliklerine ilişkin 12 adet soru yer almaktadır (Cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sahipliği durumu, aile gelir düzeyi, meslekteki toplam çalışma süresi, şu anda okutulan sınıf, eğitim durumu, sahip olunan teknolojik araçlar, görev yapılan yer, mezun olunan fakülte, dijital okuryazarlığa yönelik eğitim alma durumu). İkinci bölümde ise sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlayan ve on maddeden oluşan “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” kullanılmıştır. Buna göre ölçekte yer alan ifadelere 1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum şeklinde verilen cevaplar 5’li likert tiptedir.

Gerek nicel gerekse nitel verilerin toplanmasına 25.11.2020 tarihinde yapılan 2020-22 numaralı toplantı ile Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan alınan Etik Kurul Onayı ve Van İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alındıktan sonra başlanmıştır.

Nicel Verilerin Toplanması

Erciş'te görev yapan okul yöneticileri ile görüşülerek çevrim içi formun bağlantısı ilgili öğretmen gruplarında duyuru yapılarak WhatsApp üzerinden paylaşılmıştır. Bu anketin sınıf öğretmenleri tarafından doldurulması istenmiştir. 306 adet anket formu doldurulmuştur. Araştırmacı Google hesabı üzerinden anket formlarını kontrol ederek yeterli veriye ulaşıp ulaşılmadığını kontrol etmiştir. WhatsApp grupları aracılığıyla ilgili adres bildirilerek duyurular yenilenmiştir. Araştırmacı, idareci ve öğretmenlere bu yolla konuyla ilgili sık sık hatırlatmalar yaparak gerekli sayıya ulaşmıştır.

Nitel Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında 10 sınıf öğretmeni görüşmeyi kabul etmiştir. Görüşmeyi kabul eden öğretmenlerle 10 Şubat-30 Nisan 2021 tarihleri arasında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme 3 sınıf öğretmeniyle WhatsApp üzerinden sesli arama ile, 4 sınıf öğretmeni ile telefon üzerinden ve ses kaydı alınarak, diğer 3 sınıf öğretmeni ile ise COVID-19 pandemi tedbirleri kapsamında maske-mesafe-hijyen kurallarına uyularak açık alanda yüze gerçekleştirilmiştir. Bütün görüşmeler ses kayıt cihazı ve telefon ile kayıt altına alınmıştır. Yapılan görüşmelerin süresi 8 ile 19 dakika arasında değişmektedir.

Nicel Veriler İçin Araştırmanın Güvenirliği

Araştırmanın güvenirliliğinin sınanmasında Cronbach's alfa katsayısı kullanılmıştır. Ölçeğin tek faktörden oluşması sebebiyle tüm ölçek için bir adet Cronbach's alfa katsayısı hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. *Güvenirlilik Analizi Sonuçları*

Ölçek	Madde Sayısı	Cronbach's Alfa
Dijital Okuryazarlık Ölçeği	10	0.913

Tablo 2'te sunulduğu üzere bu çalışmada ise Cronbach's alfa katsayısı 0.913 olarak hesaplanmıştır. Bu değer araştırma ölçeğinin yüksek derecede güvenilir olduğu biçiminde yorumlanmıştır(Altunışık, 2012, s. 125).

BULGULAR

Bağımsız Gruplar t-Testleri

Araştırmaya katılan öğretmenlerin dijital okuryazarlık durumlarının cinsiyet, medeni durum, görev yeri, mezun olunan fakülte, dijital okuryazarlık ile ilgili daha önce bir kurs alıp/almama durumuna göre farklılık gösterip göstermediği bağımsız gruplar t-testi ile analiz edilerek elde edilen sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Değişkenler		N	Ort.	Standart Sapma	Levene İst.	P
Cinsiyet	Kadın	209	3,63	0,67	0,001	0,051*
	Erkek	97	3,82	0,86		
Medeni Durum	Bekâr	106	3,72	0,71	0,509	0,564
	Evli	200	3,67	0,75		
Görev Yeri	İlçe Merkezi	232	3,93	0,60	0,061	0,001**
	Köy/Mezra	74	3,61	0,76		
Mezun Olunan Fakülte	Eğitim Fakültesi	256	3,70	0,74	0,733	0,713
	Diğer	50	3,65	0,71		
Kurs Alma Durumu	Evet	61	3,79	0,81	0,193	0,248
	Hayır	245	3,66	0,72		

*0,05 değerinden çok az yüksek olduğundan anlamlı olarak değerlendirilmiştir.

**0,01 değerinden çok az yüksek olduğundan anlamlı olarak değerlendirilmiştir

Tablo 3'te sunulduğu üzere; araştırmaya katılan öğretmenlerin dijital okuryazarlık durumları cinsiyet ($p < 0,05$) ve görev yaptıkları yere ($p < 0,01$) göre farklılık gösterirken; medeni durum, mezun olunan fakülte ve kurs alma durumuna göre ise anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p > 0,05$). Erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere kıyasla ve ilçe merkezinde görev yapan öğretmenlerin köy/mezrada görev yapan öğretmenlere kıyasla dijital okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tek Yönlü ANOVA Testleri

Araştırmaya katılan öğretmenlerin dijital okuryazarlık durumlarının yaş, çocuk sahipliği durumu, gelir düzeyi, meslekî kıdem, okuttukları sınıf ve eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü ANOVA testleri ile analiz edilerek elde edilen sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Farklılık tespit edilen sonuçlar için farkların hangi gruplar arasında olduğunun belirlenebilmesi için Scheffe post hoc testi kullanılmıştır.

Tablo 4. Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler		N	Ort.	Standart Sapma	P
Yaş	21-30 yaş	104	3,79	0,66	0,000**
	31-39 yaş	89	3,89	0,76	
	40-49 yaş	60	3,40	0,66	
	50 yaş ve üzeri	53	3,48	0,80	
Çocuk Sahipliği Durumu	Yok	127	3,77	0,73	0,093
	1 tane var	75	3,89	0,73	
	1'den fazla var	104	3,81	0,72	
Gelir Düzeyi	6000 TL ve altı	134	3,68	0,73	0,966
	6000-10000 TL	123	3,70	0,71	
	10000 TL üstü	49	3,67	0,83	
Meslekî Kıdem	0-5 yıl	96	3,87	0,72	0,001**
	6-10 yıl	51	3,96	0,77	
	11-15 yıl	41	3,86	0,77	
	16-20 yıl	29	3,82	0,73	
	21-25 yıl	43	3,33	0,67	
	26 yıl ve üzeri	46	3,43	0,80	
Okuttukları Sınıf Düzeyi	1. Sınıf	887	3,70	0,74	0,374
	2. Sınıf		3,68	0,73	
	3. Sınıf		3,63	0,74	
	4. Sınıf		3,77	0,79	
	Birleştirilmiş Sınıf		3,60	0,65	
Eğitim Düzeyi	Ön lisans		3,63	0,93	0,043*
	Lisans		3,66	0,71	
	Yüksek Lisans ve üzeri		3,92	0,77	

Tablo 4'te sunulduğu üzere; araştırmaya katılan öğretmenlerin dijital okuryazarlık durumları yaş ($p < 0.01$), meslekî deneyim/kıdem ($p < 0.01$) ve eğitim düzeyine ($p < 0.05$) farklılık gösterirken; çocuk sahipliği durumu, gelir düzeyi, okutulan sınıf değişkenlerine göre ise anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

Farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığının tespit edilmesi amacıyla yapılan post hoc testleri sonucunda 21-39 yaş grubu öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin 40 yaş ve üzeri öğretmenlerinkine kıyasla daha yüksek; 0-20 yıl meslekî kıdeme sahip olan öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin 20 yıldan fazla meslekî kıdeme sahip öğretmenlerinkine kıyasla daha yüksek; yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin lisans ve altı eğitim düzeyine sahip öğretmenlerinkine kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Nitel Analize Yönelik Bulgular

Sınıf Öğretmenlerinin Dijital Okuryazarlık Algıları

Tablo 5. *Öğretmenlerin Dijital Okuryazarlık Algıları*

Tema	Kod	Öğretmen	F
Öğretmenlerin Dijital Okuryazarlık Algıları	Dijital Ortamlardaki (Tablet, Bilgisayar, Telefon, Mobil Cihaz vb.) Bilgilere Erişim, Bu Bilgilerin Okunması, Yazılması, Anlaşılması, Yorumlanması vb.Eğitim ile Teknolojinin Entegrasyonu	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	9
		Ö3	1

Tablo 5’te görüldüğü gibi öğretmenlerin 9’u (Ö3 hariç) dijital okuryazarlığı “dijital ortamlardaki (tablet, bilgisayar, telefon, mobil cihaz vb.) bilgilere erişim, bu bilgilerin okunması, yazılması, anlaşılması, yorumlanması vb.” biçiminde tanımlamıştır. Öğretmenlerden 1’i (Ö3) ise dijital okuryazarlığı “eğitim ile teknolojinin entegrasyonu” biçiminde tanımlamıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerden dijital okuryazarlığı “dijital ortamlardaki (tablet, bilgisayar, telefon, mobil cihaz vb.) bilgilere erişim, bu bilgilerin okunması, yazılması, anlaşılması, yorumlanması vb.” biçiminde tanımlayan öğretmenlerden Ö1’in ifadesi şöyledir. “Dijital okuryazarlık dijital ortamlarda işte tablet, bilgisayar, telefon, mobil cihazlar gibi dijital ortamlarda bilgiyi okuyabilmek, bu bilgiyi aynı zamanda yorumlamak, analiz etmek aynı zamanda eleştirebilmek, sadece hazır bilgiyi değil aynı zamanda bireyin kendisinin de bilgi üretmesi dijital ortamda bilgi üretebilmesi. Tüm bunlar dijital okuryazarlık kapsamına giriyor diye düşünüyorum.” (Ö1). Yine öğretmenlerden Ö2’de dijital okuryazarlığı “Dijital okuryazarlık denildiği zaman aslında dijital ve okuryazarlığın birleşmesi ile oluşmuş bir terim olduğunu görüyoruz. Dijital denildiği zaman aklıma gelen şeyler öncelikle telefon, tablet, bilgisayar bunlar geliyor aklıma. Okuryazarlık denildiği zaman da zaten sınıf öğretmeni olduğum için aşına olduğumuz bir kavram. Burada okuma ve yazma aklıma geliyor. Okuma yazmanın

dijital ile birleşmesi gibi algılanıyor. Aslında geniş bir kavram olduğu biliniyor, bilinmesi de gerekiyor.” (Ö2) biçiminde ifade etmiştir. Dijital okuryazarlığın dijital teknolojiyle ilişkisine dayalı olarak Ö8 de dijital okuryazarlığı şöyle dile getirmiştir: “Dijital okuryazarlığı şöyle açıklayayım. Akıllı cihazların mesela işte bilgisayarların, akıllı telefonların, tabletlerin, dizüstü, masaüstü bilgisayarları etkin bir şekilde kullanabilme; bunları iyi şekilde anlama, analiz etme ve bu cihazlarda bilgiyi aktif olarak bulma becerilerine dijital okuryazarlık diyebiliriz. Araştırmaya katılan öğretmenlerden sadece bir tanesi dijital okuryazarlığı eğitimle ilişkilendirerek “eğitim ile teknolojinin entegrasyonu” biçiminde tanımlamıştır. Ö3 bu görüşünü şöyle ifade etmektedir. “Benim düşüncemde dijital okuryazarlık, eğitimi teknoloji ile etkin bir şekilde buluşturmadır. Bilgi bulmak, üretmek, somutlaştırmak, paylaşmak, daha iyi kavramak, araştırmak için kullanılan bir dijital ortamdır.” Öğretmenlerin ifadelerinden de gibi öğretmenler dijital okuryazarlığı “dijital ortamlardaki (tablet, bilgisayar, telefon, mobil cihaz vb.) bilgilere erişim, bu bilgilerin okunması, yazılması, anlaşılması, yorumlanması vb.” biçimde algılamaktadırlar. Bu durum aslında günlük yaşamın düşünceye etkisi biçiminde de düşünülebilir.

Sınıf Öğretmenlerinin Kendilerinin Dijital Okuryazarlıklarına İlişkin Algıları

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin kendilerinin dijital okuryazarlıklarına ilişkin algıları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. *Öğretmenlerin Kendilerinin Dijital Okuryazarlıklarına İlişkin Algıları*

Tema		Kod	Öğretmen	F
Öğretmenlerin Kendilerinin Dijital Okuryazarlıklarına İlişkin Algıları	Evet	Hem Özel Yaşamımda Hem De Meslek Yaşamımda Dijital Ortamları Çok Fazla Kullanıyorum	Ö1, Ö4, Ö5, Ö7, Ö9, Ö10	6
	Kısmen	Elimdeki Olanaklar Kısıtlı Kendimi Bu Konuda Daha Fazla Geliştirmeliyim Okulumuzdaki Olanaklar Kısıtlı	Ö2, Ö3, Ö6, Ö8, Ö3	2 2 1

Tablo 6’da görüldüğü gibi öğretmenlerin 6’sı (Ö1, Ö4, Ö5, Ö7, Ö9, Ö10) kendilerini dijital okuryazar olarak düşünürken, öğretmenlerin 4’ü (Ö2, Ö3, Ö6, Ö8) ise kendilerini kısmen dijital okuryazar olarak algılamaktadır. Kendilerinin dijital okuryazar olduğunu düşünen öğretmenler bunun nedenini “hem özel yaşamımda hem de meslek yaşamımda dijital ortamları

çok fazla kullanma” biçiminde ifade etmiştir. Kendilerini dijital okuryazar olarak düşünen gerçekleştirilen öğretmenlerin yanıtlarından bazıları aşağıda yer almaktadır. Bu durumu Ö1 “Düşünüyorum, evet. Çünkü dijital ortamları fazlasıyla kullanıyorum. Gerek özel yaşantımda gerekse meslek yaşantımda ve dijital ortamlarda elde ettiğim bilgileri yani bilgiye ulaşma konusunda herhangi bir problem yaşamıyorum. Güvenli bağlantılardan bilgiye ulaşabiliyorum. Bilgiyi mutlaka işleme süreçlerine geçiriyorum. Anlama, eleştirme, analiz, sentez süreçlerini muhakkak ki yapıyorum. Aynı zamanda mesleğim gereği oldukça fazla bir şekilde üretme aşamasında da varım, yani bilgiyi üretiyorum bu ortamlarda ulaştırabiliyorum. O yüzden de dijital okuryazar olduğumu açıkçası düşünüyorum.” biçiminde ifade ederken, Ö7 şöyle ifade etmiştir: “Kendi işimi görebilecek seviyede evet, dijital okuryazarım diyebilirim. Mesleğimde yararlanabileceğim kaynaklara ulaşabiliyorum. Bunları kendime göre uyarlayabiliyorum. Günümüz çağında evet yapılabilecek online işlerimi yapabiliyorum. Tabii bunun yanında bilmediklerimi araştırıp nasıl yapılabileceğini öğreniyorum. Kendi işimi görebildiğime göre dijital okuryazarım diyebilirim.” Kendilerini kısmen dijital okuryazar olarak düşünen öğretmenler bunun nedenlerini üç farklı şekilde ifade etmiştir. Kendilerini kısmen dijital okuryazar olarak gören öğretmenlerden Ö3 “hem elindeki olanakların hem de okulundaki olanakların kısıtlı olduğunu”, öğretmenlerden Ö2 “sadece elindeki olanakların kısıtlı olduğunu”, yine öğretmenlerden Ö6 ve Ö8 ise “kendilerini bu konuda daha fazla geliştirmeleri gerektiği” biçiminde ifade etmiştir. Kendilerini kısmen dijital okuryazar olarak düşünen ve kendisini geliştirmesi gerektiğini düşünen öğretmenlerden Ö2 durumu şöyle ifade etmiştir: “Dijital okuryazar olduğumu kısmen düşünüyorum. Çünkü dediğim gibi dönemin getirisi. Yüzyılın bize sunduğu olanaklar ve elimizde bulunan kendi olanaklarımız kısıtlı. Bundan dolayı da kısmen kendimi okuryazar olarak görüyorum, geliştirmem gerektiğini düşünüyorum bu konuda kendimi.” Öğretmenlerin ifadelerinden de görüldüğü gibi öğretmenlerin kendilerini dijital okuryazar olarak algılamaları dijital teknolojiye olan sahiplik ve kullanım yoğunluğu ile ilişkilidir. Bunun da maddi olanaklarla yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Sınıf Öğretmenlerinin Dijital Okuryazarlık Konusunda Kendilerine Güvenleri

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık konusunda kendilerine güvenlerine ilişkin algıları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Öğretmenlerin Bilgi Teknolojileri Kullanımı Konusunda Kendilerine Olan Güvenleri

Tema		Kod	Öğretmen	F
Sınıf Öğretmenlerinin Dijital Okuryazarlık Konusunda Kendilerine Güvenleri	Tamamen Güveniyorum	Hem Özel Yaşantımda Hem De Meslek Yaşantımda Bilgi Teknolojilerini Çok Fazla Kullanıyorum	Ö4, Ö5, Ö9, Ö10	4
	Kısmen Güveniyorum	Sürekli Gelişen Teknolojiye Ayak Uydurmak Zor	Ö1, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8	5
		İngilizcem Yeterli Seviyede Değil	Ö7, Ö8	1
		Okulumuzdaki Olanaklar Kısıtlı	Ö2	1
		Aileler Bilgi Teknolojileri Konusunda Yetersiz	Ö3	1
		Öğrenciler Bilgi Teknolojileri Konusunda Yetersiz	Ö3	1
		Bilgi Teknolojileri İlgimi Çeken Bir Konu Değil	Ö3	1
			Ö7	1

Tablo 7’de görüldüğü gibi öğretmenlerin 4’ü (Ö4, Ö5, Ö9, Ö10) bilgi teknolojileri kullanımı konusunda kendilerine tamamen güvenirken, 6’sı (Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8) ise bilgi teknolojileri kullanımı konusunda kendilerine kısmen güvenmektedirler. Bilgi teknolojileri kullanımı konusunda kendilerine tamamen güvenen öğretmenler bunun nedenini “hem özel yaşantımda hem de meslek yaşantımda bilgi teknolojilerini çok fazla kullanmaları” olarak belirtmişlerdir. Bu durum Ö4’ün ifadelerine şöyle yansımıştır: “Günümüz yüzyılında, 21. yüzyılda yaşıyoruz. 21. yüzyılda teknolojinin bu denli aktif kullanıldığı dönemde çağa ayak uydurmak ve bilgilerimi öğrencilerimle paylaşmak amacıyla bilgi teknolojilerini aktif olarak kullanıyorum. Günümüz koşullarında bunu kullanmak zorunda kaldığımız için kendimi geliştirdim ve bilgi teknolojileri kullanımı hakkında kendime güveniyorum.” Bilgi teknolojileri kullanımı konusunda kendilerine kısmen güvenen öğretmenler ise bunun nedenini altı farklı biçimde ifade etmiştir. Öğretmenlerin 5’i (Ö1, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8) “sürekli gelişen teknolojiye ayak uydurmanın zor olduğu” şeklinde ifade ederken (Ö3) “İngilizcesinin yeterli seviyede olmamasını”, (Ö7) “bilgi teknolojilerinin ilgisini çekmemesini”, (Ö2) ise “Okulunda olanakların kısıtlı olmasını ve ailelerin ve öğrencilerin bilgi teknoloji konusunda yetersiz olmasını” gerekçe gösterdikleri görülmektedir. İngilizcesinin yeterli olmamasına dayalı olarak kendini kısmen yeterli gören Ö3’ün ifadesi şu şekildedir: “Bilgi

teknolojileri kullanımında kendime çok güvenmiyorum. Çünkü İngilizce çok yeterli değil ve her şey İngilizce. Mesela Zoom üzerinden dersleri yaparken programdaki İngilizce kavramları anlamakta çok zorlandım. Bundan dolayı da çok yeterli olmadığımı düşünüyorum. Kendimi geliştirmem gerekiyor özellikle İngilizce konusunda.” Öğretmenlerin ifadelerine de yansıdığı gibi öğretmenler dijital okuryazarlık konusunda kendilerini tümüyle yeterli görmemektedirler. Bu da aslında kendilerini tanıdıkları ve gelişmeye açık oldukları anlamına gelmektedir. Nitekim bu durum öğretmen ifadelerine de yansımıştır.

Sınıf Öğretmenlerinin Öğrencilerinin Dijital Okuryazarlıklarına İlişkin Algıları

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin kendi öğrencilerinin dijital okuryazarlıklarına ilişkin algıları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Öğretmenlerin Kendi Öğrencilerinin Dijital Okuryazarlık Düzeyleri

Tema	Kod	Öğretmen	F
Öğretmenlerin Kendi Öğrencilerinin Dijital Okuryazarlık Düzeyleri	Yeterli	Öğrencilerin Dijital Cihazlara (Bilgisayar, Tablet vb.) Erişim Olanakları Var	Ö4, Ö9, Ö10 3
		Öğrencilere Dijital Cihazları Nasıl Doğru Kullanabilecekleri Konusunda Bilgilendiriyorum	Ö9 1
		Öğrenciler Yeni Jenerasyon Olmalarından Dolayı Teknolojik Gelişmeleri Öğrenmeye Daha Açıklar	Ö10 1
	Yetersiz	Dijital Ortamdaki Bilgilerin Doğruluğunu Sorgulamıyorlar	Ö1, Ö8 2
		Dijital Cihazlara (Bilgisayar, Tablet vb.) Erişim Olanakları Yok	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7 6
		Okulumuzda Yeterli Teknolojik Altyapı Yok	Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7 5
		Aileler Bilgi Teknolojileri Konusunda Yetersiz	Ö2 1
		Öğrenciler Bilgi Teknolojileri Konusunda Yetersiz	Ö2, Ö7 2
		Öğrencilerin İngilizce Seviyeleri Yetersiz	Ö2 1
		Köylerdeki İnternet Altyapı Eksikliği	Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7 5

Tablo 8’de görüldüğü gibi öğretmenlerin 3’ü (Ö4, Ö9, Ö10) kendi öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyinin yeterli olduğunu, 7’si (Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8) ise öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyini yeterli bulan öğretmenler bunun nedenini üç farklı şekilde ifade etmişlerdir. Öğretmenlerden (Ö4), “öğrencilerinin dijital cihazlara (bilgisayar, tablet vb.) erişim olanaklarının olduğunu”, (Ö9) “öğrencilerinin hem dijital cihazlara (bilgisayar, tablet vb.) erişim olanaklarının olduğunu hem de öğrencilere dijital cihazları nasıl doğru kullanabilecekleri konusunda bilgilendirdiğini”, (Ö10) ise “öğrencilerin hem dijital cihazlara (bilgisayar, tablet vb.) erişim olanaklarının olduğunu hem de öğrencilerin yeni kuşak olmalarından dolayı teknolojik gelişmeleri öğrenmeye daha açık olduğunu” ifade etmiştir. Konuyu öğrencilerinin olanaklarının olmasıyla ilişkilendiren Ö4’ün ifadeleri şöyledir: “Ben ilçe merkezinde büyük bir okulda görev yapıyorum. Dolayısıyla öğrencilerimiz teknolojik imkânlara sahiptirler. Ve bu teknolojiyi örnek verecek olursak laptop, tablet vs. gibi aktif olarak kullanıyorlar. Kendileri dijital ortamda yeni platformlar keşfederek soru bile çözebiliyorlar.” Öğrencilerini bu konuda bilgilendirdiğini ifade eden Ö9’un ifadeleri de şu şekildedir: “Bu son dönemde gerektirdiği için çocuklar da bu işin içine girdi. Bunun öncesinde zaten ben kendim yani öğretmenlerin bireysel çalışmaları doğrultusunda projelere çocukları dâhil etmeye çalışıyordum. Bilgisayarı doğru kullanma, akıllı telefon ellerinde bunu ne derece doğru kullanabiliriz ne derece bundan faydalanabiliriz diye öğrencilerimle çalışmalarım oluyordu. Bu son zamanda, pandemi sürecinde daha da etkili hale geldi. Haliyle çocuklar etkileşimli bir şekilde kullanıyorlar bunu.” Öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyini yetersiz bulan öğretmenler bunun nedenlerini çok farklı biçimlerde ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin 2’si (Ö1, Ö8) “öğrencilerin dijital ortamdaki bilgilerin doğruluğunu sorgulamadıklarını”; Öğretmenlerin 6’sı (Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7) “Öğrencilerin dijital cihazlara (bilgisayar, tablet vb.) erişim olanaklarının olmadığını”; Öğretmenlerin 5’i (Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7) “okullarında yeterli teknolojik altyapının olmadığını”; öğretmenlerin 5’i (Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7) “köylerdeki internet altyapı eksikliğini”; öğretmenlerin 2’si “öğrencilerin bilgi teknolojileri konusunda yetersiz olduklarını”; öğretmenlerden biri (Ö2) ise söz konusu diğer nedenlere ek olarak “hem ailelerin bilgi teknolojileri konusunda yetersiz olduğunu hem de öğrencilerin İngilizce seviyelerinin yetersiz olduğunu” dile getirmiştir. Öğrencilerinin İngilizcesinin yetersiz olması nedeniyle dijital okuryazarlıklarının da yetersiz

olduğunu ifade eden Ö2 bu durumu şöyle anlatmaktadır: “Yeterli görmüyorum. Eğitim için kullanılan Zoom vb. uygulamalar İngilizce olduğu için ve köy okullarında çocukların ve ailelerin eğitim seviyesi biraz daha düşük olduğu için programı anlamaları ve alışmaları zor oluyor. Ayrıca internet iyi çekmediği için problemler yaşanıyor.” Öğrencilerinin maddi olanaklarının yetersiz olması nedeniyle dijital okuryazarlık konusunda yetersiz olduklarını düşünen Ö3 de bu durumu şöyle ifade etmiştir: “Öğrencilerimi dijital okuryazar diyebilmem için bu çocukların internet, tablet, bilgisayar, telefon gibi teknolojik araçlarla içli dışlı olması gerekiyor. Ama bu imkânlar maalesef bizim öğrencilerimizde pek yok. Öğretmen ifadelerinde de görüldüğü gibi öğretmenler kendi öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerini yeterli görmemektedirler. Bunun çok çeşitli nedenleri olduğu düşünülmekle birlikte dijital teknolojiye erişimdeki eşitsizlikler dikkat çekmektedir.

Sınıf Öğretmenlerinin Dijital Okuryazarlıklarını Kendi Meslektaşları ile Karşılaştırmaları

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlıklarını kendi meslektaşları ile karşılaştırmalarına ilişkin değerlendirmeleri Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Öğretmenlerin Kendilerinin Dijital Okuryazarlık Seviyelerini Diğer Öğretmenlerle Karşılaştırmaları

Tema		Kod	Öğretmen	F
Öğretmenlerin Kendilerinin Dijital Okuryazarlık Seviyelerini Diğer Öğretmenlerle Karşılaştırmaları	Köy Okulu Öğretmenleriyle Kıyaslama	Dijital Okuryazarlık Seviyemin Diğer Meslektaşlarıma Nazaran Daha İyi Olduğunu Düşünüyorum	Ö1, Ö2, Ö4, Ö7, Ö10	5
		Pek Fark Yok	Ö3, Ö5, Ö6	3
		Kıyaslama Yapmıyorum	Ö8, Ö9	2
	Merkez Okullardaki Öğretmenlerle Kıyaslama	Dijital Okuryazarlık Seviyemin Diğer Meslektaşlarıma Nazaran Daha İyi Olduğunu Düşünüyorum	Ö1, Ö10	2
		Dijital Okuryazarlık Seviyemin Diğer Meslektaşlarıma Nazaran Daha Kötü Olduğunu Düşünüyorum	Ö2, Ö3, Ö5	3
		Pek Fark Yok	Ö4	1
Kıyaslama Yapmıyorum	Ö6, Ö7, Ö8, Ö9	4		

Tablo 9’da görüldüğü gibi öğretmenlerden 2’si (Ö8, Ö9) kendilerinin dijital okuryazarlık seviyelerini köy okulu öğretmenleri ile kıyaslamamıştır. Kendi dijital okuryazarlık düzeylerini köy okulu öğretmenleri ile kıyaslayan öğretmenlerin 5’i (Ö1, Ö2, Ö4, Ö7, Ö10) “dijital okuryazarlık seviyesinin köy okuldaki meslektaşlarına göre daha iyi olduğunu”, öğretmenlerin 3’ü (Ö3, Ö5, Ö6) ise “köy okulu öğretmenlerinden pek bir farkının olmadığını” düşünmektedir. Öğretmenler bu düşüncelerini şöyle dile getirmişlerdir. Ö2 bu durumu şöyle dile getirmiştir: “Ben kendimi ilçe merkezinde görev yapan öğretmenlerle kıyaslarsam daha kötü olduğumu ama köydeki öğretmenlere göre değerlendirecek olursam daha iyi diyebilirim. Velilere gelince, dijital okuryazarlık düzeyimde de tabii ki de biz öğretmen olduğumuz için ana dile hâkimiz, burada temel nokta bu bence. Velimiz zaten doğru düzgün Türkçe bilmiyor. Türkçe bilmeyen bir veli dijital okuryazarlıktan zaten haberi yok. Evinde doğru düzgün interneti yok. Telefonu akıllı telefon bile değil. Ondan dolayı şartlarımız bir değil. Ben de isterim güzel velilerim olsun ekonomik düzeyi yerinde olsun. Ama maalesef şartlar uygun değil.” Ö4 de bu karşılaştırmayı şöyle ifade etmiştir: “Aslına bakarsanız bu anlamda kendimi şanslı görüyorum çünkü ben ilçe merkezinde bir öğretmen olduğum için kendimi bir köy öğretmeni ile karşılaştırdığımda kendimi şanslı görüyorum. Çünkü ilçe merkezindeki bir öğretmenin köyde çalışan bir öğretmene göre daha çok imkânlar sahip olduğunu düşünüyorum.” Öğretmenlerin 4’ü (Ö6, Ö7, Ö8, Ö9) kendilerinin dijital okuryazarlık seviyelerini merkezi okullardaki öğretmenlerle kıyaslamamıştır. Dijital okuryazarlık seviyelerini merkez okullardaki öğretmenlerle kıyaslayan öğretmenlerin 2’si (Ö1, Ö10) “dijital okuryazarlık seviyelerinin diğer meslektaşlarına göre daha iyi olduğunu”, öğretmenlerden 3’ü (Ö2, Ö3, Ö5) de “dijital okuryazarlık seviyelerinin diğer meslektaşlarına göre daha kötü olduğunu”, öğretmenlerden 1’i (Ö4) ise “merkezi okullardaki öğretmenlerinden pek bir farkının olmadığını” düşünmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden Ö5’in bu konudaki düşünceleri şöyledir: “Köy okulunda görev yapmanın dijital okuryazarlık açısından sıkıntıları oluyor tabii ki. Elektrik kesintisi oluyor demiştim az önce. Bu da doğal olarak okuldaki eğitimi aksatıyor. Bilgisayardan bağımız kopuyor. Fen bilimlerinde mesela 3. sınıflarda video ve modeller kullanılması gereken derslerde akıllı tahtaya tabii ki de ihtiyacımız oluyor. Bu konuda biraz eksiklerimiz yaşanıyor. Merkezi mesela örnek verirsem merkezde görev yapan diğer meslektaşlarımla kendimi kıyasladığım zaman onların internet, tablet, akıllı tahta gibi imkânları varken bu imkânlar bana verilse onlarla aynı dijital okuryazarlık

seviyesinde olurum kesinlikle.” Aynı konuda Ö6 ise kendi düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “Öğrencilere ve öğrenci velilerime göre daha üst seviyede görüyorum kendimi tabii ki. Meslektaşlarımla da hemen hemen aynı seviyede olduğumu düşünüyorum. Ama bu nasıl ortaya çıkar? Kıyaslayabileceğimiz bir ortam yok şu an bulunduğumuz çevrede. Çünkü hepimiz köyde görev yapıyoruz, yani benim tanıdığım arkadaşlar en azından çevremdekiler. Belirli bir seviyede bu dijital araçları kullanabiliyoruz. O yüzden de onlarla hemen hemen aynı seviyedeyiz. Ama başka tabii ki şartları değişik olan meslektaşlarım var. Onu da zamanı gelince göreceğiz. Bir gün şehir merkezine geldiğinizde ortaya çıkabilir.” Öğretmenlerin ifadelerinden de anlaşıldığı üzere ilçe merkezinde çalışan öğretmenlerle kırsalda çalışan öğretmenlerin dijital okuryazarlık konusunda birbirlerinden farklı düşündükleri görülmektedir.

Sınıf Öğretmenlerinin En Çok Kullandıkları Bilişim Araçları ve Kullanım Amaçları

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin en çok kullandıkları bilişim araçları ve kullanım amaçlarına ilişkin görüşleri Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. *Kullanılan Bilişim Araçları ve Kullanım Amaçları*

Tema	Kod	Öğretmen	F
Kullanılan Bilişim Araçları	Bilgisayar	Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	8
	Akıllı Telefon	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	10
	Tablet	Ö2, Ö8, Ö10	3
	Akıllı Tahta	Ö10	1
Kullanım Amaçları	Meslek Yaşantısı İçin	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	10
	Özel Yaşam İçin	Ö1, Ö2, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9	6

Tablo 10’da görüldüğü gibi kullanılan bilişim araçlarını öğretmenlerden 8’i (Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10) “bilgisayar”, 10’u (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10) “akıllı telefon”, 3’ü (Ö2, Ö8, Ö10) “tablet”, 1’i (Ö10) ise “akıllı tahta” biçiminde ifade etmiştir. Öğretmenlerden Ö2’nin bu konudaki görüşleri şöyledir: “Genelde uzakta olduğumuz için ailelerle görüşmek amacıyla kullanıyoruz mesela. Öğretmen olduğumuz için çocuklarla ders yapmak amacıyla kullanıyoruz. Canlı dersler için. Daha sonra zaten gruplarımız, topluluklarımız olduğu için onlarla uzaktan da olsa görüşmek amacıyla kullanıyoruz yine. Bilgi edinmek amacıyla kullanıyoruz. Hangi araçlarla dersiniz de en çok telefonla tabii ki de. Akıllı

telefonlarla dediğiniz gibi bilgisayarlarla tabletlerle bu şekilde.” Aynı konuda Ö3 de kullandığı araçları ve nasıl kullandığını şöyle ifade etmiştir: “Bilgi ve iletişim teknolojilerini öğrencilere konuyu daha iyi nasıl kavratırım noktasında kullanıyorum. Genellikle de telefon ve bilgisayardan faydalaniyorum.” Kullanılan bilişim araçlarının kullanım amaçlarını ise öğretilerden 10’u (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10) “meslek yaşantısı için”, 6’sı (Ö1, Ö2, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9) ise “özel yaşam için” kullandıklarını dile getirmiştir. Bilişim araçlarını meslekî amaçlarla kullandığını ifade eden Ö4 konuyu şöyle ifade etmiştir: “Tabii şöyle açıklayayım. Bilgi ve iletişim teknolojisini bilgiye daha hızlı ulaşmak amacıyla kullanıyorum. Örnek verecek olursak daha önceki dönemlerde bir kütüphaneye gidiyorduk bilgiye ulaşmak için. Bir ansiklopediyi açıyorduk saatlerce o bilgiye ulaşmaya çalışıyorduk. Yani ben de çocukluğumdan hatırlıyorum Temel Britanicalar vardı kitaplığımızda, raflarımızda. Şimdi bir dizüstü bilgisayarı dahi açmadan akıllı telefonumuzla bir tıkla o bilgiye daha hızlı ulaşabiliyoruz, daha aktif kullanabiliyoruz ve daha hızlı aktarabiliyoruz. Saniyeler içerisinde oluyor bu. Ben buna hızlı ulaşabildiğim gibi hızlı bir şekilde de öğrencilerimi aktarabiliyorum.” Yine bilişim teknolojilerini meslekî gerekçelerle kullandığını ifade eden Ö9 da durumu şu şekilde açıklamaktadır: “Amaç olarak bunu derslerimizi planlama, hazırlama, ölçme değerlendirme, not verme ya da materyal hazırlamak için kullanıyoruz. Ya da video kayıt, resim kaydetme, iletişim adına mesajlaşmak adına kullanıyorum ben. Amacım bu. Bunun için de daha çok dizüstü bilgisayarı ve akıllı telefon kullanıyorum.”

Öğretmenlerin ifadelerinden de anlaşıldığı üzere sınıf öğretmenleri bilişim araçlarını daha çok meslekî nedenlerle kullandıklarını dile getirmişlerdir. Ancak öğretmenlerden bazıları da hem meslekî hem özel amaçları için kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Sınıf Öğretmenlerinin COVID-19 Salgınının Dijital Okuryazarlığa Etkisine İlişkin Algıları

Araştırmaya katılan öğretmenlerin COVID-19 salgınının dijital okuryazarlığa olan etkisine ilişkin görüşleri Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. COVID-19 Salgınının Dijital Okuryazarlığa Etkileri

Tema	Kod	Öğretmen	F
COVID-19 Salgınının Dijital Okuryazarlığa Etkileri	Dijital Okuryazarlığın Önemi Arttı	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10	7
	Dijital Okuryazarlık Becerileri Gelişti	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9	8
	Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Durumu Kötü Olan Öğrenciler Geri Kaldı	Ö2, Ö9	2
	Ailesinin Sosyo-Ekonomik Durumu Kötü Olan Dijital Cihaz Dağıtılan Öğrenciler İçin Fırsat Oldu	Ö3	1

Tablo 11’de COVID-19 salgınının dijital okuryazarlığa etkilerine ilişkin öğretmenlerin 7’si (Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10) “dijital okuryazarlığın önemi arttı”, öğretmenlerin 8’i (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9) “dijital okuryazarlık becerileri gelişti”, öğretmenlerin 2’si (Ö2, Ö9) “ailelerinin sosyo-ekonomik durumu kötü olan öğrenciler geri kaldı”, öğretmenlerin 1’i (Ö3) ise “dijital cihaz dağıtılan ailesinin sosyoekonomik durumu kötü olan öğrenciler için fırsat oldu” biçiminde ifade etmiştir. COVID-19 salgınının dijital okuryazarlığa etkisini olumlu gören öğretmenlerden Ö3 görüşünü şöyle ifade etmiştir: “COVID-19 salgını çıktıktan sonra özellikle bu yıl dijital okuryazarlığın gerçekten arttığını düşünüyorum. Çünkü öğrenciler canlı dersler sayesinde tablet ve internet kullanımını öğrendiler hocam. Bilgiye internet üzerinden nasıl ulaşacaklarını, bilgiyi nasıl paylaşacaklarını, hani nasıl bilgi üreteceklerini öğrendiler bu sayede. Salgınla öğrencilere tablet dağıtımı da yapıldı. Dağıtımları da devam ediyor. Tabletle, internet ile ilk defa buluşan köy çocukları için büyük bir şans oldu tabii ki bu. Bu yüzden ben COVID-19 salgını.” olumlu yönde etkiledi diye düşünüyorum. Yine öğretmenlerden Ö4 COVID-19 salgınının dijital okuryazarlığa olan etkisini olumlu olarak değerlendirmiş ve hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerinin gelişimine katkı sağladığını ifade etmiştir. Ö4 bu görüşlerini şöyle dile getirmiştir: “Ben olumlu etkilediğini düşünüyorum. Neden diye soracak olursanız; pek çok velimiz, öğrencimiz teknolojiyi nasıl kullanacağını bilmiyorlardı ya da yeterli seviyede bilmiyorlardı. Yeterli seviyede değildi. Meslektaşlarımın, öğrencilerimin ve velilerimin araştırma yetisini geliştirdi diye düşünüyorum. Yani bir Zoom’a nasıl girilir? İnternete nasıl girilip bilgi edinilebilir? Bunları daha çok geliştirdiler diye düşünüyorum. Daha önce bir velimin internete girip çocuğu ile ilgili dersleri nasıl bulabileceğini bilmiyordu

bence. Şu anda o durum olumlu yönde etkiledi diye düşünüyorum. Ö7 de COVID-19 salgının dijital okuryazarlığı mecbur kılarak olumlu etki ettiği görüşündedir. Ö7 bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmektedir: “COVID-19 salgını maalesef bizim çağımızın baş belası. Bence dijital okuryazarlığın önemini çok fazla arttırdı. Çünkü insanlar artık mecbur olduğundan her şeyi öğreniyor. Sokaklar kapanınca hepimiz alternatif online çareler peşine düştük. Zaten uzmanlar da bu işi oldukça kolaylaştırdılar. Yani okuma yazma bilen biraz dijital ortamlarda vakit geçiren herkes bu işi çat pat da olsa yapabilir hale geldi.” Öğretmenlerden Ö10 da COVID-19 salgınının insanları tamamen sosyal ortamdan uzaklaştırdığı, bu nedenle de insanların dijital ortamlara yönelmek zorunda kaldığı, bunun da doğal olarak bireylerin dijital okuryazarlık becerilerine olumlu etki ettiği görüşündedir. Öğretmen ifadelerinde de görüldüğü üzere öğretmenler COVID-19 salgının olumsuzluklarına vurgu yapmışlardır. Ancak araştırmaya katılan öğretmenler COVID-19 salgınının bu yıkıcı ve olumsuz etkilerine rağmen öğretmen ve öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerine olumlu etki ettiği görüşündedirler.

Sınıf Öğretmenlerinin Dijital Okuryazarlık Becerilerinin Geliştirilmesine Dönük Görüş ve Önerileri

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine dönük görüş ve önerileri Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. *Sınıf Öğretmenlerinin Dijital Okuryazarlık Becerilerinin Geliştirilmesine Dönük Öneriler*

Tema	Kod	Öğretmen	F
Sınıf Öğretmenlerinin Dijital Okuryazarlık Becerilerinin Geliştirilmesine Dönük	MEB’in Öğretmenler İçin Kurslar Açması	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	10
	Öğretmenlerin Birbirleri ile Yardımlaşması/Bilgi Paylaşması	Ö1, Ö6	2
	Okullardaki Teknolojik Cihaz (Bilgisayar, Akıllı Tahta vb.) Eksikliklerinin Tamamlanması	Ö1, Ö3, Ö7	3
	Öğretmenler Teknolojik Yenilikleri Takip Ederek Kendilerini Geliştirmeli	Ö2, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	5
	Fakültelerde Bu Konuda İyi Bir Eğitim Verilmesi	Ö2	1

Tablo 12’de görüldüğü üzere sınıf öğretmenleri, sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin geliştirilmesi için görüş ve önerilerini ifade etmişlerdir. Buna göre araştırmaya katılan öğretmenlerden 10’u (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10) “MEB’in öğretmenler için kurslar açması”, öğretmenlerden 2’si (Ö1, Ö6) “öğretmenlerin birbirleri ile yardımlaşması/bilgi paylaşması”, öğretmenlerden 3’ü (Ö2, Ö7, Ö8) “okullardaki teknolojik cihaz (bilgisayar, akıllı tahta vb.) eksikliklerinin tamamlanması”, öğretmenlerden 5’i (Ö2, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10) “öğretmenlerin teknolojik yenilikleri takip ederek kendilerini geliştirmesi”, öğretmenlerden 1’i ise (Ö2) “fakültelerde bu konuda iyi bir eğitim verilmesi” biçiminde görüşlerini ifade etmiştir. Bu konuda öğretmenlere eğitim verilmesi gerektiği düşüncesinde olan öğretmenlerden Ö4 görüşünü şöyle dile getirmiştir: “Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık seviyelerini geliştirmek adına eğitim verilmesi gerektiğini düşünüyorum ben. Çünkü pek çok meslektaşımın bu konuda tam yeterli olduğunu düşünmüyorum. Bizlere, meslektaşlarıma böyle bir eğitim verilse çocuklarımıza daha düzgün bir şekilde aktarım yaparız.” Yine Ö4 gibi öğretmenlere eğitim verilmesi gerektiğini inanan öğretmenlerden biri olan Ö5 de görüşlerini şöyle dile getirmektedir: “Yani kendi adıma söylemem gerekirse dijital okuryazarım diyebilsem de her öğretmen bunu söyleyebilir mi söyleyemez mi bunun garantisini veremeyiz. Bu yüzden sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin geliştirilmesi için milli eğitim ve halk eğitim merkezlerinin iş birliği yaparak kurslar düzenlemesi bu konuda diğer öğretmenlerin de bilgi sahibi olması açısından etkili olabilir. Bu sayede öğretmenler teknolojiyi daha etkili kullanabilirler. Uzman bir kişiden bir eğitim verilse iş birlikli olarak dediğim gibi bu bizler açısından mesela benim de belki eksik yönlerim vardır daha iyi kullanabilirim bu açıdan tüm öğretmenler adına daha etkili ve bilgi okuryazarlığı açısından gelişim söz konusu olabilir.” Araştırmaya katılan öğretmenlerden Ö6 da öğretmenlerin meslekî gelişimlerine işaret ederek dijital okuryazarlık tabanlı eğitim programları açılması gerektiği görüşünü ileri sürmektedir. Ö6’nın bu konudaki görüşleri şöyledir: “Yani bildiğim kadarıyla zaten meslekî gelişim programları oluyor. Ama dijital tabanlı meslekî gelişim programları geliştirilebilir. Öğretmenlerin biraz daha eleştirel ve yaratıcı düşünceleri üzerine gidilebilir. Meslektaşlarımızla birbirimizin bilgisine de başvurulabiliriz. İş birliği yapılabilir.” Yine yukarıda görüşleri verilen katılımcı öğretmenler gibi Ö8 de hizmet içi eğitimlerle öğretmenlerin dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilebileceği görüşündedir. Ö8’in bu konudaki görüşü şöyledir: “Bu konuda bizim millî

eğitim olarak hizmet içi eğitim gibi şanslarımız var. Öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilebilir. Çünkü biz öğretmenler olarak öğrencilerimize de model olmak amacıyla bu konuda kendimizi geliştirmemiz gerekiyor. Bu konuda hizmet içi eğitimler verilebilir. Öğretmenler kendileri dijital okuryazarlıkla ilgili eğitimler alabilir. Çünkü kendi fikirlerimizi, düşüncelerimizi çevrim içi içeriklerde özgürce ifade ediyoruz.” Öğretmenlerin ifadelerinde de görüldüğü gibi öğretmenlerin başta MEB olmak üzere yetkin kişi ve kurumlar eliyle hazırlanacak hizmet içi eğitim programlarının dijital okuryazarlığa katkı sunacağına inandıkları anlaşılmaktadır. Bu da öğretmenlerin bu konuda desteğe ihtiyaçları olduğu biçiminde yorumlanabilir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bir bireyin yeni teknolojilere uyumu dijital okuryazar olup olmadığının belirlenmesinde önemli rol oynasa da bir dijital okuryazar, herhangi bir sorunun çözümünde gereksinim duyduğu dijital bilgiye aktif olarak ulaşabilen ve bunu sürdürebilen, ulaştığı bilgiyi kendi kullanımını doğrultusunda çözen, değerlendiren, buna yenilerini katabilen birey olarak öne çıkmaktadır. Bulgulara göre teknolojiyi kullanımla, dijital okuryazarlık düzeyleri paralellik taşımakla birlikte, okuryazarlık düzeyinin daha geride olduğu göze çarpmaktadır

Araştırmaya katılan öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin yaş, çocuk sahipliği durumu, gelir düzeyi, meslekî kıdem, okuttukları sınıf düzeyi ve eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri yaş, meslekî kıdem ve eğitim düzeyine göre farklılık gösterirken; çocuk sahipliği durumu, gelir düzeyi, okutulan sınıf düzeyi değişkenlerine göre ise anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Analiz sonuçlarında, katılımcı öğretmenler arasında, kendilerini dijital okuryazar olarak algılayanların sayısı ile kısmen dijital okuryazar olarak algılayanların sayısı arasında değişkenlik görülmüştür.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 5’i dijital okuryazarlık konusunda kendisine güvenmektedir. Öğretmenlerin “Hem özel yaşantılarında hem de meslek yaşantılarında dijital ortamları çok fazla kullanmalarının” bunda olumlu etkisi olduğunu düşünmektedirler. Dijital okuryazarlık konusunda kendilerine kısmen güvenen öğretmenler ise bunun nedeni olarak

“Ellerindeki olanakların kısıtlı olmasını”, “Kendilerini bu konuda daha fazla geliştirmeleri gerektiğini” ve “Görev yaptıkları okuldaki olanakların kısıtlı olmasını” gerekçe olarak görmektedirler.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri kendi öğrencilerinin dijital okuryazarlıkları konusunda da görüş bildirmişlerdir. Bu bağlamda katılımcı öğretmenlerin 3’ü kendi öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyini yeterli bulurken 7’si ise kendi öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerini yetersiz bulmaktadır. Öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyinin yeteri olduğunu düşünen öğretmenler bunun sebebi olarak “Öğrencilerin dijital cihazlara (bilgisayar, tablet vb.) erişim olanaklarının olmasını” ve “Öğrencilerin yeni kuşaktan olmaları nedeniyle teknolojik gelişmeleri öğrenmeye daha yatkın olmalarını” düşünmektedirler. Öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyinin yetersiz olduğunu düşünen öğretmenler ise bunun sebebi olarak da öğrencilerinin “Dijital cihazlara (bilgisayar, tablet vb.) erişim olanaklarının olmamasından”, “Okullarında yeterli teknolojik altyapının olmamasından”, “Köylerde internet altyapısının olmamasından” ve “Öğrenciler ve ailelerinin bilgi teknolojileri konusunda yetersiz olmalarından” kaynaklandığı kanaatindedirler.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri dijital okuryazarlık yetkinliği konusunda meslektaşlarıyla kendilerini karşılaştırmışlardır. Kendilerini köy okulu öğretmenleri ile karşılaştıran 5 öğretmen kendilerinin dijital okuryazarlık düzeylerini daha iyi görürken, 3 öğretmen ise aralarında pek bir fark olmadığı kanaatindedir. Kendilerini ilçe merkezindeki okulların öğretmenleri ile karşılaştıran 2 köy öğretmeni kendilerinin merkez okullardaki öğretmenlerin dijital okuryazarlık seviyesinden daha iyi olduğunu düşündükleri görülmüştür. Bunun aksine 3 öğretmen ise kendilerini merkez okullardaki öğretmenlerin dijital okuryazarlık seviyesinden daha altta gördükleri anlaşılmıştır.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin en çok kullandıkları bilişim araçları ve kullanım amaçlarına bakıldığında da öğretmenlerin en çok akıllı telefon kullandıkları görülmüştür. Araştırmaya katılan tüm öğretmenlerin akıllı telefonu ve diğer kullandıkları araçları meslekî ve özel amaçlarla kullandıkları belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin geliştirilmesine dönük olarak katılımcı olan tüm öğretmenlerin, MEB’in öğretmenler için kurslar açmasını bekledikleri görülmüştür. Öğretmenlerin başta MEB olmak üzere yetkin kişi ve kurumlar eliyle hazırlanacak hizmet içi eğitim programlarının dijital okuryazarlığa katkı

sağlayacağına inandıkları anlaşılmaktadır. Bu da öğretmenlerin bu konuda desteğe ihtiyaçları olduğunu göstermektedir.

Araştırmada 21-39 yaş grubu öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin 40 yaş ve üzeri öğretmenlerinkinden; 0-20 yıl meslekîmeslekî kıdeme sahip öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin 20 yıldan fazla meslekî kıdeme sahip öğretmenlerinkinden daha yüksek çıkmıştır. Bu durumun kuşaklar arası farklılıktan kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Benzer şekilde Aksoy ve diğerleri (2021), de 21-25 yıl arası kıdeme sahip sınıf öğretmenlerinin daha az kıdeme sahip öğretmenlerden daha düşük dijital okuryazarlık düzeyine sahip olduğunu tespit etmiştir. İlgili çalışmada Türkçe öğretmenlerinin yaş ortalaması arttıkça dijital okuryazarlık düzeylerinin düştüğü tespit edilmiştir. Dijital okuryazarlık konusunda sınıf öğretmenleri ile çalışan Korkmaz (2020), sınıf öğretmenleri ile çalışan Öçal (2017), ve birçok farklı yaş grubu ile çalışan Yeşildal (2018), yaş ile dijital okuryazarlık arasında benzer bir sonuç bulmuş ve yaşın artmasıyla dijital okuryazarlık düzeyinin düştüğünü bulmuştur. Bu durum, gençlerin hızla gelişen ve yaygınlaşan teknolojik imkânlarla yaşlı bireylere göre daha erken tanışması ve dijital medyayı daha yaygın kullanması ile açıklanabilmektedir. Öğretmenlerin meslekte hizmet yılı arttıkça dijital okuryazarlık düzeylerinin düştüğü görülmüştür. Korkmaz (2020), Arslan (2019), ve Öçal (2017), da yaptıkları çalışmada, profesyonel hizmetin öğretmenlerin dijital okuryazarlık yeterlik algıları üzerinde ayırt edici bir değişken olduğunu ve hizmet yılı arttıkça dijital okuryazarlık düzeyinin düştüğünü bulmuşlardır.

Özerbaş ve Güneş (2015), ve Korkmaz (2020), kıdemi düşük öğretmenlerin eğitim teknolojilerini daha başarılı biçimde kullandıklarını tespit etmiştir. 21-39 yaş grubu ile 0-20 yıl meslekî deneyime sahip öğretmenlerin Y kuşağına, 40 yaş ve üzeri öğretmenler ile 20 yıldan fazla meslekîmeslekî tecrübeye sahip öğretmenlerin Z kuşağına tabi olduğu düşünüldüğünde bu sonuç beklenen bir sonuçtur. Ancak Prensky (2001), 1980'lerden sonra dünyaya gelmiş olan nesli dijital yerliler olarak tanımlamakta ve bu neslin dijital kültüre yatkın olduğunu, günlük yaşamlarında teknolojinin varlığı baskın olduğunu, video oyunları, internet ve bilgisayarın dijital dili bu kişiler tarafından çok iyi bilindiğini ileri sürmüştür. Bu nedenle genç sınıf öğretmenlerinin daha kıdemli öğretmenlere göre daha iyi dijital okuryazarlık düzeyine sahip olmasının normal olduğu söylenebilir. Ancak yine de bu sonuçlardan farklı sonuçlar elde eden çalışmaların da olduğu

gözlenmektedir. Bu araştırmada bulunan sonuçların aksine Ulaş ve Ozan (2010), öğretmenlerin kıdemleri yükseldikçe eğitim teknolojilerini daha çok kullandıklarını saptamıştır. Güneş ve Buluç (2017), da sınıf öğretmenlerinin kıdemleriyle teknolojiyi kullanımları arasında fark olmadığını tespit etmiştir.

Teknoloji tesisi sadece bir teknoloji değildir ve öğretmenlerin çeşitli dijital formatlardan bilgi seçmeleri için gerekli teknolojik bir eğitimidir. Günümüzde öğretmenler teknolojiye aşina olsalar da teknolojinin kendisi gelişmeye ve daha karmaşık hale gelmeye devam etmektedir. Bu nedenle, eğitim için teknoloji kullanma konusunda temel beceriye ihtiyaç vardır. Waema ve diğerleri (2006), yaptıkları çalışmada öğretmenlerin mevcut öğretim kaynaklarını terk ettikleri için pişmanlık duyduklarını tespit etmiştir. Bu nedenle, öğretmenlerin öz güvenini artırmak, öğretmenlerin teknolojiye olan düşük ilgisinin üstesinden gelmek için yeni odak noktasıdır. Luciana (2004), yaptığı çalışmada teknolojiyi sınıf eğitimine entegre etmedeki engelin, öğretmenin sınıf ve sosyal sorumluluğu olan çok zorlu bir meslek olmasından kaynaklandığı tespit etmiştir. Bu durum yüksek talep-kâr iş, sınırlı zaman, disiplin baskısı ve öğrencilerin motivasyon eksikliği gibi çeşitli stres faktörlerinden kaynaklanmaktadır. Skaalvik (2016), yaptığı çalışmasına dayanarak, öğretmenlerin okul saatlerinde dinlenmek ve diğer işleri yapmak için sınırlı zamanları vardır. Öğretim uygulamaları sırasındaki yoğun program, öğretmenlerin akademik veya idari işleri tamamlamak için fazladan çalışmasını gerektirmektedir. Daha önceki araştırmalar, teknoloji derslerinin planlanmasında zaman eksikliğinin dijital okuryazarlık eğitiminin önündeki en önemli engel olduğunu göstermiştir. Ancak Anisimova (2020), çalışmasında öğretmenlerin verdiği yanıtları değerlendirerek dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Araştırma sonuçlarına göre sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin tutum, teknik, bilişsel ve sosyal alt boyutlarda oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonucun nedenleri olarak öğretmenlerin değişen ve gelişen teknoloji ve eğitim sistemlerine ayak uydurmaları, meslekleri gereği yeni nesil ile iç içe olmaları nedeniyle gelişmeleri yakından takip etmeleri ve öğrenci yetiştirmek için kendilerini geliştirmek zorunda hissetmeleri akla gelebilir.

Araştırma sonuçları doğrultusunda aşağıda belirtilen öneriler geliştirilmiştir:

- Öğretmenlerin yüksek lisans ve doktora eğitimleri almaları konusunda teşvik edilmeleri,

- Dijital okuryazarlığa yönelik derslerin özellikle eğitim fakültesi öğretim programında yer alması ve bu konuda uygulamaların yapılması,
- MEB'in öğretmenler için kurslar açması, öğretmenlerin bu kurslara ilave olarak teknolojik yenilikleri takip ederek kendilerini geliştirmesi,
- Köy/mezralarda yer alan okulların teknolojik alt yapılarının güçlendirilmesi; her okulda akıllı tahtaların yer almasının sağlanması, tablet, dizüstü bilgisayar vb. öğrencilere ücretsiz dağıtılan teknolojik cihazlarda köy/mezralarda yer alan okullara öncelik tanınması,
- Mümkün mertebe öğretmenlere de dizüstü bilgisayar vb. cihazların dağıtılması,
- Dijital okuryazarlık konusunda öğretmenlerin birbirleri ile yardımlaşması, bilgileri paylaşması,
- Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerini geliştirmeye yönelik etkili öğretim programları geliştirilip uygulanarak değerlendirilmesi,
- Farklı bölümlerde öğrenim gören öğretmen adaylarıyla benzer çalışmalar gerçekleştirilerek sonuçların karşılaştırılması,
- Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik performansa dayalı testler geliştirilerek gerçek performanslarının da belirlendiği karşılaştırmalı çalışmalar yapılması,
- Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.
- İleriki dönemlerde yapılacak çalışmalarda Van ilinin dışında özellikle batıda yer alan bir il/ilçede benzer bir çalışmanın yapılarak çıkarılan sonuçların bu çalışmadakilerle karşılaştırılması, dijital okuryazarlığa etkisi olabileceği düşünülen daha farklı demografik ve meslekî değişkenlerin araştırmaya eklenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Ajjan, H. ve Harsthone, R. (2008). Investigating faculty decisions to adopt Web 2.0 technologies: Theory and empirical tests. *The Internet and Higher Education*, 11(2), 71-80.
- Aksoy, N. C., Karabay, E. ve Aksoy, E. (2021). Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk İletişim*, 14(2), 859-894.
- Altınar, S. (2019). Developing digital literacies of pre-service efl teachers through engagement with Research, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2007). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı. Sakarya yayıncılık.
- Anisimova, E. S. (2020). Digital literacy of future preschool teachers. *Journal of Social Studies Education Research*, 11(1), 230-253.
- Arslan, S. (2019). İlkokullarda ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Creswell, J. W., & Tashakkori, A. (2007). Differing perspectives on mixed methods research. *Journal of mixed methods research*, 1(4), 303-308.
- Doyle-Jones, S. C. (2015). Importance of working collaboratively and risk-taking with digital technologies when teaching literacy, (PublicationNumber3715838) [Doctoral dissertation, University of Toronto]. ProQuest Dissertations & Theses Global.
- Goodson, I. F., & Mangan, J. M. (1996). Computer literacy as ideology. *British Journal of Sociology of Education*, 17(1), 65-79.
- Güneş, A. M., & Buluç, B. (2017). Sınıf öğretmenlerinin teknoloji kullanımları ve öz yeterlik inançları arasındaki ilişki. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 10(1), 94-113.

- Kingsley, K. V. (2010). Technology-mediated critical literacy in k-12 contexts: implications for 21st century teacher education. *Journal of Literacy and Technology*, 11(3), 2-39.
- Korkmaz, M., (2020). Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Luciana, L. (2004). Developing standards for language teacher education programs in Indonesia: professionalizing or losing in complexity?. *TEFLIN journal*, 15(1), 27-41.
- Martin A (2006) Literacies for the digital age. In: Martin A and Madigan D (eds) *Digital Literacies for Learning*. London: Facet, 3–25.
- Ng, W. (2011). Why digital literacy is important for science teaching and learning. *Teaching Science*, 57(4), 26.
- Öçal, F. N. (2017). İlkokul öğretmenleri ve velilerin kendileri ile velilerin çocuklarına ilişkin dijital okuryazarlık yeterlilik algıları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özerbaş, M. A. ve Güneş, A. M. (2015). Sınıf öğretmenlerinin ilkokuma yazma sürecinde eğitim teknolojilerini kullanmaya yönelik görüşleri. *Kastamonu eğitim dergisi*, 23(4), 1775-1788.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *On The Horizon*, 9(5). 1-6.
- Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (2016). Teacher stress and teacher self-efficacy as predictors of engagement, emotional exhaustion, and motivation to leave the teaching profession. *Creative Education*, 7(13), 1785.
- Ulaş, A. H., & Ozan, C. (2010). Sınıf öğretmenlerinin eğitim teknolojileri açısından yeterlik düzeyi? *Journal of Graduate School of Social Sciences*, 14(1), 63-84.
- Waema, T., Omwenga, E., & Libotton, A. (2006, February). E-learning Content Development Training: A Case Study of E-learning Innovation Adoption at the University of Nairobi. In *Finds and Results*

from the Swedish Cyprus Expedition: A Gender Perspective at the Medelhavsmuseet.

Yeşildal, M. (2018), Yetişkin bireylerde dijital okuryazarlık ve sağlık okuryazarlığı arasındaki ilişki: Konya örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı, Konya.

Cansu KALINKOL, Hüseyin ANILAN